

ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულის გამომწვევი ფაქტორები და მათი გამოძიებისას დასადგენი ძირითადი გარემოებები

ირაკლი ნადარეიშვილი

საქართველოს გენერალური პროკურატურის სამართალწარმოების პროცესში ჩადენილი დანაშაულის გამოძიების დეპარტამენტის უფროსი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დოქტორანტი, ევროპის უნივერსიტეტის ლექტორი „ნიუ უნივერსიტის“ აფელირებული ასისტენტი

საკვანძო სიტყვები: სამოხელეო დანაშაული, გამოძიება, მტკიცებულება

ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულის ჩადენის ხერხები და მეთოდები, მათი გამომწვევი ფაქტორების მიხედვით საუკუნეების მანძილზე ყალიბდებოდა და იხვეწებოდა. აღსანიშნავია, რომ მან პიკს ევროპაში, შუა საუკუნეებში, კათოლიკური ეკლესიის წიაღში წარმოქმნილი ინკვიზიციის დროს მიაღწია და მას შემდეგ, ხერხებისა და მეთოდების სახეცვლილებებით, დღევანდელ დღესაც აქტუალურია, განსაკუთრებით პენიტენციური სისტემისა და საგამოძიებო ორგანოების საჭარო მოხელეებთან მიმართებით. დროთა განმავლობაში, ხდებოდა ძალადობისა და წამების დამხმარე მექანიზმებისა და იარაღების გამოგონება, გამოყენება და მეთოდების დახვეწა. შუა საუკუნეებში, სხვადასხვა მეთოდებით წამება აქტიურად გამოიყენებოდა კრიმინალთა და არასასურველ ადამიანთა დასასჯელად ან/და მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულის გამოძიებისას. მათი მეშვეობით ახორციელებდნენ ძალაუფლებას და ნერგა-

ვდნენ შიშს როგორც კრიმინალურ სამყაროში, ისე საზოგადოებაში.

მიუხედავად იმისა, დღევანდელი გადმოსახედიდან რამდენად არაადამიანურადაც არ უნდა ჩანდეს, ერთ დროს ამ მეთოდების გამოყენება სრულიად ჩვეულებრივი მოვლენა იყო. ასე, მაგალითად, შუა საუკუნეებში გამოიყენებოდა ისეთი საშუალებები, როგორებიცაა: „თავის მსრესავი – ე.წ. „ტისკი“, „კატის თათი“, „იუდას სკამი“, „შანთი“, „ესპანური ვირი“, „ჭირვეულის ლაგამი“, „ერეტიკოსის ჩანგალი“, „ძვლის სამტვრევი მარწუხები“, წყლით სავსე ჭურჭელი“¹ და სხვა. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული საგნები და მოწყობილობები 21-ე საუკუნეში აღარ გამოიყენება, ისინი „ნარმატებით“ ჩაანაცვლა აირწინაღმა, „ელექტროშოკმა“, სპეციალურმა გაზმა, რეზინის ხელკეტმა, ხმოვანი თუ სინათლის სიგნალების გამომცემმა მოწყობილობამ და სხვა.

ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულები საერთაშორისო საზოგადოების განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშ არის მოქცეული და მათ მიმართ მსოფლიოს ქვეყნების საერთო მიდგომების ჩამოყალიბება გახდა საჭირო. ამ მიზნით, 1948 წლის 10 დეკემბერს, გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო დოკუმენტი, რომელსაც ეწოდა „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“ და ის იქცა პირველ ოფიციალურ საერთაშორისო დოკუმენტად, რომელშიც გაწერილ იქნა ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები. დეკლარაციის 5-ე მუხლის მიხედვით: „არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, ან სასტიკ არაადამიანურ თუ ღირსების შემლახავ მოპყრობას, ან დასჯას.“² აღნიშნულმა აკრძალვამ საყოველთაო ხასიათი მიიღო, რაც გულისხმობს წამების აბსოლუტურ აკრძალვას, მიუხედავად ვითარებისა. დეკლარაციის მიღებას შედეგად მოჰყვა სხვადასხვა კონვენციებისა და დეკლარა-

ციების მიღება ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში.

1984 წლის 10 დეკემბერს, ასევე მიღებულ იქნა კონვენცია „წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის წინააღმდეგ“, რომლის პირველი მუხლის მიხედვით: „ამ კონვენციის მიზნებისათვის, ტერმინი „წამება“ ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც ამა თუ იმ პირს განზრახ მიეყენება ძლიერი ტკივილი ან ტანჯვა, ფიზიკური ან სულიერი, ისეთი მიზნებით, როგორებიცაა მისგან ან მესამე პირისგან ინფორმაციის ან აღიარების მოპოვება, მისი დასჯა ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა ან რომლის ჩადენაშიც ეჭვმიტანილია ან მისი, ან მესამე პირის დაშინება, ან იძულება, ან ნებისმიერი ხასიათის დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული ნებისმიერი მიზეზით, როდესაც ამგვარი ტკივილი ან ტანჯვა მიყენებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით. იგი არ მოიცავს ტკივილს ან ტანჯვას, რომელიც მხოლოდ კანონიერი სანქციების შედეგად წარმოიქმნება, არსებითად განუყოფელია მათგან, ან მათი თანმდევი.“³

გაეროს გენერალური ასამბლეის 1979 წლის 17 დეკემბრის 43/169 რეზოლუციით მიიღეს „სამართალდამცავი ორგანოების თანამდებობის პირთა ქცევის კოდექსი“. აღნიშნული კოდექსის მე-5 მუხლში მკაფიოდ განისაზღვრა, რომ: „არც ერთ მართლწესრიგის დამცველ თანამდებობის პირს არ შეუძლია წამების ან სხვა სასტიკი, არაადამიანური, ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის, ან სასჯელის მოპყრობის, ან სასჯელის პროვოცირება, ან დაშვება; არც ერთ მართლწესრიგის დამცველ თანამდებობის პირს არ შეუძლია მიუთითოს

1 სტატია – წამების უსაშინლესი მეთოდები შუა საუკუნეების პერიოდში <https://charlius.com/2012/04/10/gruesome-medieval-torture-devices/> ბოლოს ნანახია 01.04.2019 წ.

2 ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია 1948 წ. <http://ungeorgia.ge/uploads/UDHR-60Geo.pdf>

3 კონვენცია „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ“ (გენერალური ასამბლეის 1984 წლის 10 დეკემბრის რეზოლუცია 39/46; ძალაში შევიდა 1987 წლის 26 ივნისს) <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1222504?publication=0>

ზემდგომთა ბრძანებაზე ან საგანგებო მდგომარეობაზე, როგორცაა საომარი მდგომარეობა ან ომის, ეროვნული უსაფრთხოების საშიშროება, შიდაპოლიტიკური არასტაბილურობა ან ნებისმიერი საშიშროება, შიდაპოლიტიკური არასტაბილურობა ან ნებისმიერი სხვა კრიტიკული იერი სხვა კრიტიკული ვითარება, როგორც წამების ან სხვა სასტიკი, არაადამიანური, ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის, ან სასჯელის გამამართლებელ პირობაზე.“⁴

პატიმართა მიმართ მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესები მიიღეს 1955 წელს, ჟენევაში გამართულ გაეროს პირველ კონგრესზე, რომელიც ეძღვნებოდა დანაშაულის პრევენციას და სამართალდამრღვევებთან მოპყრობას. დამტკიცებულ იქნა ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს მიერ 1957 წლის 31 ივლისის 663 C (XXIV) რეზოლუციით და 1977 წლის 13 მაისის 2076 (LXII) რეზოლუციით. პატიმართა მიმართ მოპყრობის წესების მიხედვით, დისციპლინური სასჯელის დადების შემთხვევაშიც კი: „უნდა აიკრძალოს ფიზიკური ზემოქმედება, ბნელ საკანში მოთავსება და დასჯის სასტიკი, არაადამიანური, ადამიანის ღირსების შემლახავი სხვა საშუალებები, როგორც დისციპლინური დარღვევის აღმკვეთი ღონისძიებები“.⁵

ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში ზემოთ ჩამოთვლილი არასრული საერთაშორისო დეკლარაციებისა და კონვენციების მიმოხილვითაც ცალსახაა, რომ წამება, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობა დაგმობილი და აკრძალულია მსოფლიოს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებით, მიუხედავად მათი ჩადენის ფორმების, მეთოდების, მიზნებისა და ვითარებისა და მათი აკრძალვა იმპერატიულ ხასიათს ატარებს ყოველგვარი გამონაკლისების დაშვების გარეშე.

4 სამართალდამცავი ორგანოების თანამდებობის პირთა ქცევის კოდექსი 1979 წ. <http://religiebi.info/admin/editor/uploads/files/Kanonmdebloba/01/11%20marTlwesrigis%20damcvel%20Tanamdebobis%20pirTa%20qcevis.pdf>

5 პატიმართა მიმართ მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესები. http://www.pptc.ge/cms/site_images/pdf/standarts/saertashoriso_standartebi_geo.pdf

აღსანიშნავია, რომ სხვადასხვა მოტივებით ჩადენილი ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულები, მასშტაბისა და სისტემურობის გამო, საქართველოს პარლამენტის ყურადღების ქვეშ მოექცა და, ამ მიზნით, 2015 წლის 10 თებერვალს, საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტის სხდომაზე შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი „არაადამიანური მოპყრობის და წამების ფაქტების შესახებ“. ჯგუფმა ჩატარა კვლევა/გამოკითხვა პატიმართა და ყოფილ პატიმართა შორის. მათ მიერ შესწავლილ და გაანალიზებული იქნა როგორც სახალხო დამცველის ანგარიშები, ისე საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების კვლევები და ანგარიშები ადამიანის უფლებათა დაცვის კუთხით.

საბოლოოდ, 2016 წელს კომიტეტის მიერ მომზადდა დასკვნა „წარსულში (2004-12 წლებში) ჩადენილი წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სისტემური დანაშაულის შესახებ“. დასკვნის თანახმად: „გამოკითხულთა თითქმის ნახევარი, ფიზიკური ძალადობის გარდა, ექვემდებარებოდა ძლიერ ფსიქოლოგიურ ზეწოლას, რომლის ატანაც ციხის პირობებში განსაკუთრებით მძიმეა. პატიმრები ისედაც სტრესულ ვითარებაში იმყოფებიან საკუთარი დაუცველობის გამო ერთი მხრივ, სახელმწიფო სამართალდამცავი სისტემის წინაშე, მეორე მხრივ კი – სხვა პატიმრების მხრიდან ნეგატიური ზემოქმედების გამო, რომლებიც არცთუ იშვიათად ასრულებდნენ ადმინისტრაციის ბრძანებას კონკრეტულ პირზე ზეწოლის განხორციელების თაობაზე. საინტერესოა, ფიზიკური ძალადობის/ წამების მიზეზების ანალიზი. რესპონდენტთა 56%-სთვის, უფრო ხშირად, აღნიშნული მიზეზია: ბრალის აღიარება, საკუთარი თავის, ან სხვა პირების წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა ან პირიქით, ჩვენებაზე უარის თქმა. გამოკითხულთა 54%-სთვის – გამოძალვა, ფულის ან ქონების ძალით წართმევა. 36%-მა კი ვერ შეძლო დაესახელებინა რაიმე მოტივი, რამაც ის ძალადობის მსხვერპლად აქცია. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტების 25%-

მა პირდაპირ მიუთითა, რომ ძალადობის მიზეზი საპროტესტო აქციებში, სამოქალაქო წინააღმდეგობაში მონაწილეობის იძულება იყო.⁶

კომიტეტში გაანალიზებულ იქნა 6000 საჩივარ-განცხადება, რომელთაგან 740 განცხადება შეეხებოდა პატიმართა მიმართ განხორციელებულ ძალადობრივ დანაშაულებებს.

ზემოაღნიშნული შემაშფოთებელი სტატისტიკის გამო, 2016 წლის 10 ივნისს, საქართველოს პარლამენტმა მიიღო დადგენილება „2004–2012 წლებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების სამართლებრივი შეფასების და მათი განმეორების დაუშვებლობისა და სრული პრევენციის შესახებ“. დადგენილების 8-ე მუხლის მიხედვით, გაიცა მთელი რიგი რეკომენდაციები საქართველოს მთავრობის მიმართ. ერთ-ერთი რეკომენდაციის მიხედვით: „წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის დანაშაულების და სხვა ძალადობრივი დანაშაულების ეფექტიანი და სრულყოფილი გამოძიების მიზნით, შეიქმნას დამოუკიდებელი საგამოძიებო მექანიზმი, რომელიც ანგარიშვალდებული იქნება საქართველოს პარლამენტის წინაშე. აგრეთვე, შემუშავდეს ამ დამოუკიდებელი საგამოძიებო მექანიზმისა და საქართველოს მთავარი პროკურატურის სამართალწარმოების პროცესში ჩადენილი დანაშაულის გამოძიების დეპარტამენტის თანამშრომლობის კონცეფცია.“⁷ როგორც ვხედავთ, ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულები და მათთან ბრძოლის საჭიროება, თავისი აქტუალურობით, სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის დონეზე იქნა აყვანილი და ამისათვის პროკურატურის სტრუქტურაში 2015

წელს სპეციალიზირებული დანაყოფის შექმნის გადაწყვეტილება იქნა მიღებული.

ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულის კუთხით, ასევე საინტერესოა იმავე პერიოდში, კერძოდ 2016 წლის 28 ნოემბერს, საქართველოს მთავარი პროკურორის მიერ გაკეთებული ანგარიში, რომლის მიხედვით, „ცალკეულ საჯარო მოხელეთა მიერ 2012 წლის 01 ოქტომბრამდე ჩადენილ ძალადობრივ და სამოხელეო დანაშაულებთან დაკავშირებით, 2012 წლის ნოემბრიდან 2016 წლის 01 ოქტომბრამდე პერიოდში, საქართველოს პროკურატურის საგამოძიებო დანაყოფებში გამოძიება დაიწყო 200-ზე მეტ სისხლის სამართლის საქმეზე, ხოლო სისხლისსამართლებრივი დევნა – 185 ყოფილი საჯარო მოხელის მიმართ, მათ შორის მაღალი თანამდებობის პირების მიმართ.... მოცემული საქმეებიდან, სასამართლოში განსახილველად წარიმართა 145 პირის მიმართ, რომელთაგან 100 პირის მიმართ სასამართლოს მიერ გამოტანილი იქნა გამამტყუნებელი (დაახლოებით 360-მდე დანაშაულებრივ ეპიზოდზე), ხოლო 8 პირის მიმართ – გამამართლებელი განაჩენი.“⁸

ზემოთ ხსენებული სტატისტიკის ფონზე საგულისხმოა კვლევა, რომელიც ოთარ გამყრელიძემ ჩაატარა და ასახა თავის ნაშრომში „კორუფცია საქართველოში, კრიმინოლოგიური ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი“ 2011 წელს, კერძოდ: „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების განხილვისას არ შეგვხვედრია სამსახურებრივი უფლებამოსილების ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით ბოროტად გამოყენების განხილვის მაგალითი. ეს მიუთითებს იმაზე, რომ მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ასეთი კვალიფიციური შემადგენლობები არ ხორციელდება ან იმდენად ნაკლებად ხორციელდება, რომ სტატისტიკა და, შე-

6 საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტის დასკვნა „წარსულში (2004-12 წლებში) ჩადენილი წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სისტემური დანაშაულის შესახებ“ თბილისი 2016, გვ.23-24 <http://parliament.ge/uploads/other/49/49233.pdf>

7 საქართველოს პარლამენტის დადგენილება. 2004-2012 წლებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების სამართლებრივი შეფასების და მათი განმეორების დაუშვებლობისა და სრული პრევენციის შესახებ თბილისი. 10.06.2016. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3315583?publication=0>

8 საქართველოს მთავარი პროკურორის ანგარიში 22.11.2016, გვ.25. <http://pog.gov.ge/res/docs/angarisshi-2016.pdf>

საბამისად, სასამართლო პრაქტიკა ვერ ასახავს იმ რეალობას, რასაც ადგილი აქვს ამ თუ იმ დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებასთან, ჩადენასთან მიმართებით.⁹ ამ გადასახედიდან ო. გამყრელიძის კვლევის მცდარობა დადასტურდა და მის მიერ შესაბამისი სტატისტიკის ვერ მოძიება მხოლოდ ერთ რამეზე მეტყველებს, რომ სამოხელეო ძალადობრივ დანაშაულებს ჰქონდა სისტემატიური და სისტემური ხასიათი, ხოლო სახელმწიფო მალავდა ამგვარ ფაქტებს, რაც მოხელეთა მხრიდან ამგვარი დანაშაულების ჩადენისადმი წაქეზებად ან/და წახალისებად შეიძლება მივიჩნიოთ. სახელმწიფოს სამართლებრივი პოლიტიკა საჯარო მოხელეთა შორის დაუსჯელობის სინდრომის დამკვიდრებას უწყობდა ხელს, რაც ავტომატურად, შეგნებულად თუ შეუგნებლად, მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებების დარღვევისკენ იყო მიმართული.

სამოხელეო დანაშაულის გამოძიების კრიმინალისტიკური სისტემა, მეცნიერთა ნაწილის აზრით, შედგება სამი ქვესისტემისაგან: „Первая подсистема — исходная, она отражает упорядочен типовую информацию о событии, механизме и следах преступной деятельности. Вторая подсистема — методика предварительного следствия, отражающая закономерности правоохранительной деятельности по предотвращению, раскрытию и расследованию преступлений. Третья подсистема — методика судебного разбирательства.“¹⁰ მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ სისტემათა დეტალიზაციისას მთელი რიგი ასპექტები საერთოა ზოგადად ყველა დანაშაულის გამოძიების მეთოდოლოგიისთვის, უნდა აღინიშნოს, რომ ცოტა არ იყოს მოძველებულია და ქართული სამართალწარმოებისთვის ვერ იქნება აპრიორი. უახლოესი წარსულის პრაქტიკამ ცხადყო, რომ საქართვე-

ლოში საჯარო სივრცეში დასაქმებულ მოხელეთა მიერ ჩადენილი დანაშაულები განსხვავდებიან როგორც ხერხთა სიმრავლით, ისე დანაშაულის ჩადენის მოტივებით. ამდენად, საერთო, თუნდაც აღიარებული საგამოძიებო მეთოდოლოგიით მათი კლასიფიკაცია და გამოვლენა/გახსნის ხერხების შემუშავება გამართლებული ვერ იქნება.

იმისთვის, რომ სრულფასოვნად იქნას გააზრებული ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულებების სპეციფიკა, საჭიროა მისი გამომწვევი მიზეზების და დანაშაულებრივი ბუნების შესწავლა. პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ მოხელის მიერ ძალადობით ჩადენილი დანაშაული სამართალწარმოების პროცესში ჩადენილი სხვა დანაშაულებებისაგან განსხვავდება და შეგვიძლია დავყოთ მათი გამომწვევი შემდეგი ფაქტორებით:

1. სამართალდამცავ სფეროში დასაქმებულ საჯარო მოხელეთა მიერ უკანონო ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობრივი მეთოდები, უმეტეს შემთხვევებში, მიმართულია და ემსახურება დამნაშავე პირის მხილებას ან დანაშაულის გახსნას
2. ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობის გამოყენების ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი, დანაშაულის გახსნის დადებითი სტატისტიკური მაჩვენებლის შექმნაც არის, რაც კონკრეტული სამართალდამცავის მუშაობის შეფასებისა და კარიერული დაწინაურების კრიტერიუმს წარმოადგენს
3. ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობის მიზეზი, სამართალდამცავ საჯარო მოხელეთა მიერ, შეიძლება, ასევე გახდეს სხვა დანაშაულის დაფარვა ან კონკრეტული დამნაშავე პირისათვის ხელის დაფარების სურვილი ან/და ამ მიზნით, ზემდგომი თანამდებობის პირის ბრძანების შესრულება
4. სამართალდამცავთა მხრიდან ძალადობის მიზეზად, შეიძლება იქცეს

9 გამყრელიძე ო. და ავტორთა კოლექტივი თბილისი 2011 წ. „კორუფცია საქართველოში, კრიმინოლოგიური ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი.“ გვ 199.

10 Меретуков Г.М Краснодар – 2013. „Методика расследования должностных преступлений“ . Ст 8-9.

- (უახლოესი წარსულის მაგალითებზე დაკვირვებით) სახელმწიფოს არასწორი სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკა, რომლის მიზანი იყო კრიმინალურ სამყაროსა და საზოგადოებაში გარკვეული შიშის დანერგვისა და „პატივისცემის“ მოპოვების გზით, ე.წ კრიმინოგენული სიტუაციის მართვა და გამოსწორება. „არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესების, დანაშაულთან ბრძოლის ყალბი მოტივით“¹¹ განხორციელებული ქმედებები
5. პირდაპირი ანგარება
 6. სამოხელეო დანაშაულის გამომწვევი ერთ-ერთი მიზეზია არაპირდაპირი ანგარება. ხელმძღვანელის მიერ გაწეული მუშაობის „სათანადოდ დაფასებისა“ და პრემია/დანამატების მიღების მოლოდინი.
 7. სამოხელეო დანაშაულის გამომწვევი ერთ-ერთ ფაქტორად გვევლინება სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსების არამართლზომიერი მიზანი და ამ მიზნის დამახინჯებული აღქმა, რომლის ირიბ ფორმას სახელმწიფოს სასარგებლოდ რაიმე სახის სამუშაოს უსასყიდლოდ შესრულება ან/და კერძო საკუთრებაში არსებული ქონების სახელმწიფოს საკუთრებაში უკანონოდ მიქცევის იძულება წარმოადგენდა. (ამ შემთხვევებში, სწორედ სახელმწიფოს პოლიტიკა იყო დანაშაული ჩადენის ერთ ერთი წამქეზებელი ფაქტორი)
 8. მოხელეთა მიერ პირადი ან პოლიტიკური ანგარიშსწორების მოტივით ჩადენილი დანაშაულებების ფაქტორი
 9. სამართალწარმოების გარეშე, სწრაფი მართმსაჯულების განხორციელების დანაშაულებრივი მოტივი და ამგვარის დამახინჯებული წარმოდგენა

10. საჯარო მოხელის ფსიქიკური მდგომარეობა და მისი მიდრეკილება ძალადობისკენ.

პირველი ოთხი პუნქტი სამოხელეო დანაშაულის კლასიკურ მოტივებს წარმოადგენს და მათზე ყურადღებას არ შევანერებთ, ვინაიდან აღნიშნული საფუძვლებით ჩადენილი დანაშაულები ერთნაირად დამახასიათებელია ყველა, მათ შორის განვითარებული დემოკრატიის მქონე ქვეყნების სამართადაცავი თუ ძალოვანი სტრუქტურების მოხელეთათვის.

რაც შეეხება მეხუთე პუნქტს – პირდაპირ ანგარებას, აქ უნდა გავაერთიანოთ ის დანაშაულები, რომლებიც ჩადენილია ძალადობით და რომელთა მიზანი მოხელის ან მოხელესთან დაკავშირებულ პირთა სასარგებლოდ მატერიალური და არამატერიალური ქონების (ბიზნეს წილების, აქციების, უძრავი ქონების, სატრანსპორტო საშუალებების, უფასო მომსახურების) დათმობა/ გადაფორმება წარმოადგენს. აღნიშნული მოტივით ჩადენილი დანაშაული, თავისი ბუნებით, ფაქტობრივად, გამოძალვას წარმოადგენს, თუმცა გაცილებით საშიში ხასიათისაა, ვინაიდან, ამ შემთხვევაში, ადგილი აქვს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას და, როგორც წესი, ჩადენილია ჯგუფურად, რა დროსაც თანამდებობის პირი საკუთარ სტატუსს და მისდამი დაქვემდებარებაში მყოფ ადამიანურ რესურსს იყენებს.

მეექვსე პუნქტში არაპირდაპირ ანგარებაში უნდა მოვიაზროთ ე.წ „ზედმეტი ენთუზიაზმით“ შესრულებული დავალება ან/და დაკისრებული ვალდებულებების შესრულების ფაქტორი, რა დროსაც დამნაშავე მოქმედებს „თავის წარმოჩენის“ მიზნით და ამგვარი „სამსახურისთვის“, ხელმძღვანელის მიერ სათანადო დაფასებას ელის. როგორც წესი, ამგვარი დანაშაულების პირდაპირ წამახალისებელ ფაქტორს ან სახელმწიფოს არასწორი პოლიტიკა, ან/და კონკრეტული თანამდებობის პირის მიერ მართვის მეთოდის დამახინჯებული აღქმა წარმოადგენს. პრაქტიკა გვანჩვენებს, რომ მოძალადე მოხელე, არცთუ

11 გამყრელიძე ო. და ავტორთა კოლექტივი თბილისი 2011 წ. „კორუფცია საქართველოში, კრიმინოლოგიური ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი.“ გვ 195.

იშვიათად, საკუთარი ინიციატივით მოქმედებდა, რათა შემდეგ „ეპატაკა“ ზემდგომისათვის მის მიერ გატარებული ზომებისა და გახსნილი დანაშაულის შესახებ და სანაცვლოდ, ფულადი პრემია ან სხვაგვარი ჭილდო მიეღო „სათანადოდ“ გაწეული სამსახურისთვის.

მეშვიდე პუნქტში ასახულ სამოხელეო დანაშაულთა წამახალისებელ და განმაპირობებელ ფაქტორად, ასევე სახელმწიფოს დანაშაულებრივი სისხლის სამართლებრივი პოლიტიკა უნდა მივიჩნიოთ. სამართალდამცავ ორგანოთა თანამდებობის პირების მიერ უახლოეს წარსულში სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შეტანილი მუხლი-საპროცესო შეთანხმების შესახებ, დამახინჯებულად და არასწორად იქნა აღქმული და სწორედ ეს პროცესუალური ნორმა გადაიქცა სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსების ერთ-ერთ დამატებით წყაროდ. სახელმწიფო თანამდებობის პირები, ხშირ შემთხვევაში, სწორედ საპროცესო შეთანხმების გაფორმების სანაცვლოდ, როგორც ფსიქოლოგიური, ისე ფიზიკური ძალადობის გზით აიძულებდნენ მხილებული დამნაშავის ოჯახის წევრებს შეუსაბამო და უკიდურესად გაბერილი თანხების გადახდას ბიუჯეტის სასარგებლოდ. რიგ შემთხვევებში, საკუთრების დათმობის იძულება, ან/და უსასყიდლოდ რაიმე სამუშაოების შესრულების იძულება ხდებოდა, რაც საპროცესო შეთანხმების ჩრდილოვან პირობას წარმოადგენდა და რითაც, მათი აღქმით, „სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის დიად საქმეს“ ემსახურებოდნენ.

მოხელეთა მიერ პირადი ან პოლიტიკური შეხედულებებით ჩადენილ დანაშაულებს, ძირითადად, ადგილი ჰქონდა შს სამინისტროს დანაყოფებსა და სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში დასაქმებულ საჯარო მოხელეთა მხრიდან. საჯარო სამსახურების სრული პოლიტიზირების ფონზე, უახლოეს წარსულში, არცთუ იშვიათად ხდებოდა ზემოთ ჩამოთვლილ სტრუქტურებში განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულებების მქონე მოქალაქეების მიმართ, ფიზიკურ და ფსიქოლოგიური ძალადობით

ანგარიშსწორების ფაქტები. აღნიშნული ერთ-ერთი ასეთი ფაქტი, ჩვენს მიერ ზემოთ იქნა აღწერილი.

სამართალწარმოების გარეშე, სწრაფი მართმსაჯულების განხორციელების დანაშაულებრივ მოტივში, პირობითად გავაერთიანებთ დანაშაულებებს, რომლებსაც, ძირითადად, პროკურატურისა და საგამოიძებო დანაყოფების საჯარო მოხელეები ახორციელებდნენ. მას შემდეგ, რაც მოხელეები დაადგენდნენ, რომ კონკრეტული პირი ყალბი დოკუმენტის საფუძველზე ან სხვა უკანონო გზებით ფლობდა უძრავ ქონებას ან სხვა საკუთრებას, ხდებოდა მისი დაბარება და მუქარისა და შანტაჟის გზით, რომელიც, ასევე, მოიცავდა მოსალოდნელი სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფაქტორს, აიძულებდნენ მოქალაქეებს სახელმწიფოს სასარგებლოდ, უსასყიდლოდ დაეთმოთ მათ საკუთრებაში არსებული ქონება.

ფინანსური დარღვევის აღმოჩენის შემთხვევაში, ე.წ. „ზიანის ანაზღაურების“ მიზნით, ადგილი ჰქონდა მეწარმეთა მიმართ, ასევე რაიმე სახის მომსახურების უსასყიდლოდ შესრულების, ან/და ინფრასტრუქტურული პროექტების დაფინანსების იძულებას. ერთი შეხედვით, ამ შემთხვევაში, საჯარო მოხელეები ახდენდნენ უკანონოდ მითვისებული ქონების, ან/და ფინანსების სახელმწიფოსთვის დაბრუნებას სხვადასხვა ფორმებით, მაგრამ, ხშირ შემთხვევაში, აღნიშნულს ახორციელებდნენ ყოველგვარი გამოძიების ჩატარებისა და სასამართლოს განხილვისა და გადაწყვეტილებების გარეშე, რასაც სწრაფი და ეფექტური სამართალწარმოების განხორციელების მიზნით ხსნიდნენ. სინამდვილეში კი არღვევდნენ ადამიანის ფუნდამენტალურ უფლებებს, საკუთრების უფლებას, სამართლიანი სასამართლოს უფლებას, რომ არაფერი ვთქვათ უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევაზე.

საჯარო მოხელის მიერ ძალადობრივი დანაშაულის ჩადენის ყველაზე საშიშ ფაქტორს განეკუთვნება მოხელის ფსიქიკური მდგომარეობისა და მისი ძალადობით

სადმი მიდრეკილებების გამო ჩადენილი დანაშაულები, რომელთაც არც მიზანი, არც მოტივი და არც ე.წ. „სახელმწიფოს აღმშენებლობის დიადი იდეა“ არ გააჩნიათ. სამწუხაროდ, ისევ უახლოესი წარსულის მაგალითებზე დაყრდნობით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ მთელ რიგ შემთხვევებში, ძალოვან სტრუქტურებში დასაქმება ხდებოდა პირადი ნაცნობობისა (ნეპოტიზმის) და პოლიტიკური შეხედულებების ერთგულების ნიშნით. მოხელეთა გარკვეული ნაწილი არ გადიოდა ან სათანადოდ არ გადიოდა სამსახურებრივ და სამედიცინო შემოწმების კურსს. ინიშნებოდნენ ყოველგვარი კონკურსის, შესაბამისი განათლების და სამსახურებრივი გამოცდილების გარეშე. დასაქმების პროცესში წარმოქმნილმა უკონტროლობამ განაპირობა არც თუ ცოტა ფსიქიკური გადახრის და სისასტიკისადმი ფსიქიკურად მიდრეკილი კადრების შედინება საჯარო სამსახურებში, რამაც შესაბამისი ასახვა ჰპოვა. კერძოდ, პატიმართა მიმართ ცემის, დამამცირებელი, არაადამიანური მოპყრობისა და წამების ფაქტებმა ცხადყო, რომ მთელ რიგ შემთხვევებში, ასეთ დანაშაულებს მოხელეები სჩადიოდნენ პირადი სიამოვნებისათვის, ყოველგვარი ბრძანებისა და მოტივის გარეშე. ამ შემთხვევაში, არ ვგულისხმობთ ე.წ. „წესრიგისა და შიშის დანერგვის“ მახინჯ პოლიტიკას აღნიშნულ დაწესებულებებსა თუ საზოგადოებაში.

მოხელეთა მიერ ანგარებით ჩადენილი დანაშაულების კუთხით, საკმაო საინტერესო კვლევა აქვს წარმოდგენილი ზურაბ მელქაძეს ნაშრომში: „კორუფციულ სამოხელეო დანაშაულზე გამოძიებისა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარების თავისებურებები“. ავტორი, საგამოძიებო ტაქტიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ხერხად, კომპიუტერულ მონაცემებთან დაკავშირებულ საგამოძიებო მოქმედებებსა და საბანკო ანგარიშების მონიტორინგს მიიჩნევს და საკმაოდ მართებულადაც. გამოძიებით დასადგენ გარემოებებად კი მიიჩნევს: „ ა) გამოყენებული კომუნიკაციის მომსახურების ტიპი,

გამოყენებული ტექნიკური საშუალებები და მომსახურების დრო; ბ) მომხმარებლის ვინაობა, საფოსტო ან საცხოვრებელი მისამართი, ტელეფონის და სხვა საკონტაქტო ნომრები, ანგარიშისა და გადასახადის შესახებ ინფორმაცია, რომელიც ხელმისაწვდომია ხელშეკრულების ან შეთანხმების საფუძველზე; გ) დამონტაჟებული საკომუნიკაციო აღჭურვილობის ადგილმდებარეობის თაობაზე არსებული ნებისმიერი სხვა ინფორმაცია ...“¹² კორუფციული დანაშაულის გამოსაძიებლად, ავტორი აუცილებლობად მიიჩნევს ინტერნეტრეფიკის სრული მონაცემების შეგროვება-დამუშავებასა და საბანკო მონიტორინგის შედეგად, ანგარიშებზე თანხების ბრუნვის კონტროლის განხორციელებას.

იმისათვის, რომ ეფექტურად იქნას გამოძიებული სამოხელეო დანაშაული, საჭიროა, პირველ რიგში, სწორად დაიგეგმოს ჩასატარებელ საგამოძიებო მოქმედებათა სტრატეგია და ტაქტიკა, გამოიკვეთოს ფაქტობრივი გარემოებები, რაც მტკიცების საგანი გახდება. ნებისმიერი სამოხელეო დანაშაულის გამოძიებისას უნდა დადგინდეს:

1. დანაშაულის დრო, ადგილი და ვითარება. ვითარებაში მოიაზრება სხვა ისეთი ელემენტები, რომელთა ერთობლიობა აღადგენს დანაშაულის სურათს და წარმოქმნის დანაშაულის გარემოებების ერთიან ჯაჭვს. ვითარებაში ასევე მოიაზრება დანაშაულზე ზეგავლენის მქონე გარე და შიდა ფაქტორები, რომელთა ანალიზიც ცხადყოფს, შეგნებულად იქნა ადგილი და დრო შერჩეული, თუ ადგილი აქვს სპონტანურ გადაწყვეტილებას. როგორია დამნაშავის აღქმა და ფსიქიკური დამოკიდებულება დანაშაულის ადგილისადმი, რამდენად დაცულად გრძნობდა თავს თავად დამნაშავე დანაშაულის ადგილას და ა.შ.

12 მელქაძე ზ. თბილისი 2017 წ. „კორუფციულ სამოხელეო დანაშაულზე გამოძიებისა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარების თავისებურებები“. გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“. გვ 104-105.

სამოხელეო დანაშაულთა ჩადენის სპეციფიკის ანალიზით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ, როგორც წესი, ასეთი დანაშაულების ჩადენა, უმეტესწილად, 18 საათის შემდგომ და ღამის საათებში ხდება, ხოლო ადგილი, უმეტესწილად, არის მოხელის სამუშაო კაბინეტი, დროებითი დაკავებისა და მოთავსების ადგილები, პოლიციის განყოფილების შენობები. სასჯელაღსრულების სისტემაში კი საკნები, კარანტინისთვის გამოყოფილი ფართი, საშხაპე ოთახები და ა.შ. ბუნებრივ პირობებში კი, როგორც წესი, დასახლებული პუნქტებისაგან მოშორებით მდებარე ტყის მასივები ან სასაფლაოები გვევლინებიან. ქუჩაში, დღის საათებში და მოქალაქეთა მასობრივი თავშეყრის ადგილებზე სამოხელეო დანაშაული, მითუმეტეს ძალადობრივი, როგორც წესი, იშვიათ გამონაკლისებს წარმოადგენს.

2. შემდეგი გარემოება, რაც უნდა დადგინდეს, ეს არის დანაშაულის განხორციელების მექანიზმი და დინამიკა, რომელიც თავის თავში როგორც დანაშაულის დაგეგმვა/მომზადებას, ისე დანაშაულის ჩადენის შემდგომ, დამნაშავის ქცევას/მოქმედებას მოიაზრებს. მაგალითად, კვალის დაფარვისა და მამხილებელ მტკიცებულებათა განადგურების მიზნით, შესაძლო განხორციელებული ქმედებების ერთობლიობა.
3. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დანაშაულის მიზნისა და მოტივის დადგენა. დამდგარი შედეგისა და მასში მოხელეთა ჩართულობის რაოდენობისა და რანგირების მიხედვით უნდა მოხდეს გაანალიზება, დამნაშავე(ები) ვინრო პირადი ინტერესებით ასრულებდა დანაშაულებრივ ბრძანებას თუ დანაშაულს ჰქონდა სისტემური ხასიათი.
4. დასადგენ გარემოებებს მიეკუთვნება დანაშაულის ჩადენის მეთოდი, ხერხი და დანაშაულის იარაღი. (ადგილი ჰქონდა ფსიქოლოგიურ ძალადობას თუ ფიზიკურ ზემოქმედებას. უკანასკნელ შემთხვევაში,

გამოყენებული იქნა თუ არა რაიმე საგნები ან სპეც.საშუალებები, რომლებსაც, შესაძლოა, რაიმე სახის კვალი დაეტოვებინათ როგორც დაზარალებულის სხეულზე და ტანსაცმელზე, ისე დანაშაულის ადგილზე არსებულ სხვადასხვა საგნებზე და ნივთებზე).

5. დანაშაულის შესაძლო კვალის აღმოჩენისა და შესაძლო მტკიცებულებათა მოპოვების ღონისძიებათა დაგეგმვა, ასევე, შესაძლო მოწმეთა კატეგორიისა და წრის განსაზღვრა, სამოხელეო დანაშაულის გამოძიებისას, მთავარი და გადამწყვეტი ფაქტორია. მოწმეთა კატეგორიისა და წრეში იგულისხმება, უშუალოდ, დანაშაულის ჩამდენი თანამდებობის პირის ვერტიკალურ დაქვემდებარებაში მყოფი პირებისა და მასთან კოლეგიალური, თანაბარი რანგირების მქონე პირთა ჯგუფების განსაზღვრა, ასევე დამნაშავესთან სამსახურებრივად შემხებლობის არმქონე შესაძლო (დაინტერესებულ) მოწმეთა წრის დადგენა და გამოკითხვა.

გამოკითხვების წარმოებისას, ასევე მნიშვნელოვანია, თუ რა თანმიმდევრობით (ან/და პარალელურ რეჟიმში) და სტრატეგიით მოხდება გამოსაკითხ პირთა დაბარება და გამოძიებლის მათთან პირველი კონტაქტი. გამოკითხვაზე დაბარებამდე, მიზანშეწონილია საჯარო მოხელეთა პირადი საქმეებისა და მათი მოღვაწეობის ცალკეული ეპიზოდების შესწავლა (დისციპლინარული გადაცდომების, შიდა სამსახურებრივი მოკვლევის მასალებისა თუ დაჯილდოება/წახალისების ფაქტორების დამუშავება, ქონებრივი დეკლარაციებისა და შემოსავლების ამსახველი დოკუმენტაციის შესწავლა, მასთან კავშირზე მყოფი პირებისა და მათი ინტერესების სფეროების შესწავლა კონკრეტულ თანამდებობასთან დაკავშირებულ შესაძლებლობებთან მიმართებით და ა.შ.), მათი ფსიქოლოგიური პორტრეტის შესაქმნელად და მათთან ურთიერთობის ინდივიდუალური

მეთოდების სწორად შერჩევის მიზნით.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ სამოხელეო დანაშაულის გამოძიებისათვის ერთი რაიმე სახის გაწერილი მზა ინსტრუქცია არ არსებობს და ვერც იარსებებს, ვინაიდან თითოეული დანაშაული და დამნაშავე მაინც ინდივიდუალურია და მიუხედავად დანაშაულთა ან ჩადენის ხელწერათა მსგავსებისა, განმასხვავებელი მრავალი სხვა ფაქტორიც არსებობს. გა-

მომძიებელმა/პროკურორმა თავად უნდა შეარჩიოს სტრატეგია, დაგეგმოს ტაქტიკა და აწარმოოს გამოძიება დანაშაულის ხასიათისა და ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, თუმცა, ჩვენს მიერ ჩამოთვლილი ძირითადი კრიტერიუმები, თითქმის ყველა სამოხელეო დანაშაულისათვის საერთოა და აღნიშნული, პრაქტიკაში არსებული საქმეების შესწავლისა და ანალიზის შედეგად იქნა დადგენილი.

ბიბლიოგრაფია:

1. სტატია - წამების უსაშინლესი მეთოდები შუა საუკუნეების პერიოდში; <https://charlius.com/2012/04/10/gruesome-medieval-torture-devices/>
2. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია;
3. <http://ungeorgia.ge/uploads/UDHR-60Geo.pdf>
4. კონვენცია „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ“; <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1222504?publication=0>
5. სამართალდამცავი ორგანოების თანამდებობის პირთა ქცევის კოდექსი; <http://religiebi.info/admin/editor/uploads/files/Kanonmdebloba/01/11%20marTlwesrigis%20damcvel%20Tanamdebobis%20pirTa%20qcevis.pdf>
6. პატიმართა მიმართ მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესები; http://www.pptc.ge/cms/site_images/pdf/standarts/saertashoriso_standartebi_geo.pdf
7. საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტის დასკვნა „წარსულში (2004-12 წლებში) ჩადენილი წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სისტემური დანაშაულის შესახებ“; თბილისი, 2016, <http://parliament.ge/uploads/other/49/49233.pdf>
8. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება. 2004-2012 წლებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტების სამართლებრივი შეფასების და მათი განმეორების დაუშვებლობისა და სრული პრევენციის შესახებ, 10.06.2016 წ.; <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3315583?publication=0>
9. საქართველოს მთავარი პროკურორის ანგარიში, 22.11.2016 წ., <http://pog.gov.ge/res/docs/angarishi-2016.pdf>
10. გამყრელიძე თ. და ავტორთა კოლექტივი. თბილისი, 2011 წ. „კორუფცია საქართველოში, კრიმინოლოგიური ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი“;
11. Меретуков Г.М. Краснодар – 2013. „Методика расследования должностных преступлений“;
12. მელქაძე ზ. თბილისი 2017წ. „კორუფციულ სამოხელეო დანაშაულზე გამოძიებისა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარების თავისებურებები“.

THE CAUSAL FACTORS OF OFFICIAL MISCONDUCT COMMITTED BY ABUSE OF OFFICE AND THE MAIN CIRCUMSTANCES TO DETERMINE IN THE INVESTIGATION

Irakli Nadareishvili

the head of the Department to Investigate Offences Committed in the Course of Legal Proceedings of the Office of the General Prosecutor of Georgia, PhD student at the Caucasus International University, Lecturer at the European University, Affiliated assistant at the Higher Education Institution – New University

KEYWORDS: Official misconduct, Investigation, Evidence

RESUME

The Author of the article identifies the causal factors of official misconduct committed by abuse of office and classifies it into ten categories. According to the author, for the effective investigation of criminal cases concerning the official misconduct, first of all, it is vital to accurately prepare strategies and tactics of an investigative plan, outline the factual circumstances, which later will become the subject of proof. Based on the analyzes regarding specifics of official misconduct, the author offers five conditional criteria. These criteria must be determined and examined in each investigation process of official misconduct, promoting to resolve criminal cases, as well as, to obtain and preserve the evidence in accordance with the established procedures.

BIBLIOGRAPHY:

1. Article – Gruesome methods of torture in medieval period; (In Georgian) <https://charlius.com/2012/04/10/gruesome-medieval-torture-devices/>
2. Universal declaration of human rights. (In Georgian)
3. <http://ungeorgia.ge/uploads/UDHR-60Geo.pdf>
4. Convention on “torture, or other brutal, inhuman or degrading treatment or punishment”. (In Georgian) <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1222504?publication=0>
5. Code of conduct for law enforcement officials; (In Georgian) <http://religiebi.info/admin/editor/uploads/files/Kanonmdebloba/01/11%20marTlwesrigis%20damcvel%20Tanamdebobis%20pirTa%20qcevis.pdf>
6. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. (In Georgian) http://www.pptc.ge/cms/site_images/pdf/standarts/saertashoriso_standartebi_geo.pdf
7. The conclusion of Human rights and civil integration committee of the parliament of Georgia on “torture and systemic offences of inhuman treatment acts (2004-2012 years)”. (In Georgian)
8. <http://parliament.ge/uploads/other/49/49233.pdf>
9. The resolution of the Parliament of Georgia on “legal assessment of torture and inhuman treatment acts perpetrated in 2004-2012 and on impermissibility of repetition of such acts and absolute prevention”. (In Georgian) <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3315583?publication=0>
10. The report of the Chief Prosecutor of Georgia. (In Georgian) <http://pog.gov.ge/res/docs/angarishi-2016.pdf>
11. Gamkrelidze O. and collective authors. Tbilisi, 2011. “Corruption in Georgia, criminology analysis and court practice commentaries”. (In Georgian)
12. Meretukov G.M., Krasnodar – 2013. “Methods of investigation of official misconduct”. (In Russian)
13. Melkadze Z. Tbilisi 2017. “Specifics of investigation on official misconduct concerning corruption and operative-investigative activities. (In Georgian)

NOTES:

1. Article – The Worst Methods of Torture in the middle Ages (In Georgian); <https://charlius.com/2012/04/10/gruesome-medieval-torture-devices/>
2. Universal Declaration of Human Rights 1948 <http://ungeorgia.ge/uploads/UDHR-60Geo.pdf> (In Georgian)
3. Punishment (General Assembly Resolution 39/46 of 10 December 1984; entered into force on 26 June 1987) <https://www.matsne.gov.ge/en/document/view/1222504?publication=0> (In Georgian).
4. Code of Conduct for Law Enforcement Officials 1979 <http://religiebi.info/admin/editor/uploads/files/Kanonmdebloba/01/11%20marTlwesrigis%20damcvel%20Tanamdebobis%20pirTa%20qcevis.pdf> (In Georgian).
5. Minimum standard of treatment for prisoners. (In Georgian)
6. http://www.pptc.ge/cms/site_images/pdf/standarts/saertashoriso_standartebi_geo.pdf
7. Report of the Committee on Human Rights and Civil Integration of the Parliament of Georgia on the Systemic Crime of Torture and Inhuman Treatment Committed in the Past (2004-12) Tbilisi 2016, p. 23-24 (In Georgian);

8. <http://parliament.ge/uploads/other/49/49233.pdf>
9. Resolution of the Parliament of Georgia. Legal Assessment of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment in 2004 and 2012 Tbilisi. 10.06.2016. (In Georgian)
10. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3315583?publication=0>
11. Report of the Chief Prosecutor of Georgia 22.11.2016, p. 25. (In Georgian)
12. <http://pog.gov.ge/res/docs/angarishi-2016.pdf>
13. Gamkrelidze O. And Authors Team Tbilisi 2011 "Corruption in Georgia, Criminological Analysis and Commentary on Judicial Practice." p. 199. (In Georgian)
14. Meretukov G.M. Krasnodar – 2013. „Methods of Investigation of Official Crimes“. p. 8-9 (In Georgian)
15. Gamkrelidze O. And Authors Team Tbilisi 2011 "Corruption in Georgia, Criminological Analysis and Commentary on Judicial Practice." p. 195. (In Georgian).